

Nevezzük nevén!

A kendőzés, szépítés – idegen szakszóval *eufemizmus* – mindig létezett, és időnként szükséges eszköze is az udvariasságnak, a tapintatnak, a kulturált stílusnak.

A szégyellt vagy rossz megítélésű fogalmak elnevezését azonban hiába cserélik le, rövid idő alatt lejáratódik az új szó is. Ugyanígy a sértésnek szánt szavak is elvesztik erejüket. Ezért van az ilyen fogalmaknak rengeteg nevük, köztük több idegen szó, rövidítés, ezek ugyanis semlegesebbnek hatnak:

árnyékszék, klozet, boudoire>budi, WC, toalet, illemhely, mosdó
szajha, rima, ribanc, k.rva, utcanő, kéj nő, prostituált>prosti, szexmunkás
hülye, bolond, félkegyelmű, félnotás, félcédulás, gyagya, gyógyos

A vénből már jó régen *öreg* lett (eredeti jelentése 'nagy'), az *öregből idős*, végül *szépkorú* – mindettől az öregség nem lett szebb.

Az elnevezések cserélgetésének másik oka a rejtőzködés. Ebbe a körbe tartozik a virágnyelv, a tolvaj-, illetve börtönnyelv. Rejtjelként gyors egymásutánban mindig újat kell kitalálni. Az alvilág szavai átszivárognak az ifjúsági nyelvbe, onnan az általános lazanyelvbe. Káros, hogy a média népszerűség-hajhászásból átveszi ezeket, s így terjeszti és köznyelvévé avatja őket.

Ha rejtjelezésre elhasználunk egyszerű közsavakat (mint *homokos, meleg, köcsög*), akkor később már nehéz ezeket az eredeti értelemben használni. Eredetileg pl. rejtőzködés céljából nevezték magukat a homoszexuálisok *melegnek*. Ma már rejtőzködésről szó sincs, sőt, egyre több hasonló csoport jelentkezik, és betűrövidítéssel jelölik magukat, illetve mások őket: *LMBT*, sőt *LMBTQIA* (*leszbikus, meleg, biszex, transzexuális, queer, interszexuális, aszexuális* – ki tudja, meddig bővítik még a kört). Egyszerűen *más hajlamúaknak* lehetne nevezni őket összefoglaló néven.

Káros és olykor nevetséges az ún. PC- (politikailag korrekt) nyelvezet, amely álságosan nevez mindent másképp, a természetes kifejezéseket mesterkéltre cseréli.

Régen nevükön nevezték a különféle fogyatékoságokat: *vak, süket, sánta, béna*. Most általában ilyen nyelvtörő, idegenes összetétellel jelölik őket, mint *látássérült, hallássérült, mozgássérült*. A *süket* és a *siket* ugyanannak a szónak két alakváltozata, a

hivatalosság azonban kiválasztotta a *siket* alakot szalonképesnek; a köznyelvi alakot sértőnek tekintik, talán mert a népnyelv és a lazanyelv használja ezt mások leszólására is – tehát a *buta*, *hülye* szépitéseként. A *fogyatékos* szót – angolból fordított körülírással – *fogyatékkal élőre* cserélték, pedig ez sem jelent mást. Azért lett a *fogyatékos* szó szalonképtelen, nehogy a *szellemi fogyatékos*ts értsék rajta. Az utóbbinak pedig van természetes és egészen finom elnevezése: *gyengeelméjű*. Aki bármilyen okból valamilyen képességét elvesztette, azt régen *rokkantnak* nevezték – I. *hadirokkant*, *rokkantnyugdijas*. Az utóbbi akár szívbeteg is lehetett. Most *megváltozott (munka)képességűnek* nevezik őket. Ráadásul ezen sokszor nem is csak az utólag keletkezett hiányosságokat értik.

o *Megváltozott képességű* gyerekek részére kialakított program szerint oktatnak.

Ritkán fordul elő, hogy valakinek előbb jó volt a képessége, aztán úgy elromlott, hogy külön, más módszerrel kell tanítani.

Régen a *szegényeknek* adakoztak. A *tisztes szegénység* nem szégyen. Van még *nélkülöző* és *ínséges* szavunk is. Miért *rászoruló*t hallunk állandóan?

o A *rászoruló* gyerekeket vigyék be 3 éves kortól az óvodába.

Itt nem is az anyagi, hanem a kulturális hátrányt kódolták így.

A *hajléktalan* szó valósággal költői elnevezése az utcán élőknek, újabban mégis *fedél nélkülire* cserélik. Mitől jobb ez?

Ha a *cigányokkal* baj van, ezen nem segít, ha *roma*, *kreolbőrű*, *etnikum*, *kisebbség* stb. néven emlegetik őket. Ha viszont beilleszkednek a társadalomba, akkor *cigány* néven is megbecsülést tudnak szerezni. Különös butaság például nálunk a *négert feketének* mondani, hiszen a *néger* szónak nálunk soha nem volt megbélyegző értelme.

Ha változtatunk a szavakon, változtatunk az észlelésen, s akár el is távolodhatunk a valóságtól.